

Thi kjendes for Ret

- men var det nu også det — skæbner i og omkring Vejlbys fattighus

af Johs. Rasmussen

En læsning af indsatte avisnotits gav anledning til en undersøgelse af de omtalte personers skæbne, der viste sig at relatere til fattighuset i Vejlbys.

Middelfart, d. 1ste Februar.

— Høiesteret har i Torsdags paadømt den imod Jens Christensen og Hanne Marie Nielsen for Blodskam anlagte Sag, som var indantet herfra. Ved Høiesteret, der stadfæster Overretsdommen af 12te Novbr. f. A., ere de Deltagte dømt til at straffes paa deres Liv. — Ved Vends Herreds Extraretsdom af 20. Juli f. A. vare de Deltagte ansete med en af vor Lovgivnings meest barbariske Straffe, nemlig: „til at have deres Liv forbrudt og deres Stroppe, efterat de ere halshugne, at fastes paa en Stod og opbrændes“.

Middelfart Avis, lørdag den 1. februar 1862.

Jens Christensen, der var skrædder, blev født i Vejlbys den 21. november 1802 som søn af Christen Jensen og Marie Margrethe Madsdatter i Vejlbys. Han boede i sognet hele sit liv bortset fra de 5 år han var i skrædderlære i Middelfart, ifølge folketællingen i 1860 havde han da adresse hos en broder i Vejlbys. I 1835 blev han iflg. kirkebogen udlagt som barnefader: født 11 August 1835 Hanne Marie Nielsen - uægte - forældre: Anne Nielsdatter, Steffen Pedersens hustru, i fattighuset, som barnefader udlagt: ungkarl Jens Christensen, skræddersvend. — Steffen Pedersen, der var skrædder i Vejlbys, blev 21. marts 1823, gift med Anne (Ane) Kirstine Nielsdatter fra Norge — hun døde som fattiglem i Vejlbys

fattighus 15. februar 1866. Han døde 5. februar 1848, iflg. skiftet efter ham var han da skrædder i Vejlbyskov. Han, der ikke efterlod sig hverken børn eller livsarvinger, var for 20 år siden (1828) flyttet fra sin hustru Anne (Ane), der opholdt sig i Vejlbys fattighus. Noget det efterfølgende viser at han havde haft ret så gode grunde til, han måtte nemlig lide den tort at lægge navn til, når hans hustru fødte et „uægte“ barn. At det kom til omtalte retssag, skyldtes, at Jens Christensen 21. maj 1861 blev udlagt som far til endnu en pige: født: Jensine Nielsen - uægte - forældre: pigen Hanne Marie Nielsen, 25 Aar - udlagt som barnefader: Jens Christensen - (hans egen datter) - barnet døde 7 måneder gammelt. Hanne Marie Nielsen levede i fattighuset, indtil retssagen i sommeren 1861. (bortset fra 1853 til 55 hvor hun tjente forskellige steder i omegnen)

Efterfølgende oplysninger stammer fra forhørene ved Vends Herredsret, der foregik i juni 1861 og i domsudskrifterne dateret november 1861 og januar 1862 — Arrestantinden Hanne Marie Nielsen og arrestanten Jens Christensen blev frem stillet „uden lænker eller baand“ — Ane Nielsdatter, Norske-Ane kaldet, Steffen Pedersens enke, af Vejlbys fattighus, tilstod at hun i sin tid ofte havde haft samleje med skrædder Jens Christensen af Vejlbys - og at hun med bestemthed mente at han, og ingen anden, var far til det, udenfor ægteskab, den 11. August 1835, fødte barn navngivet

Hanne Marie Nielsen, trods det, at Ane Nielsdatters mand dengang endnu levede, og deres ægteskab, omend faktisk hævet, dog var retlig bestaaende, idet de alene havde indgået et separationsforlig under forligskommissionen, men aldrig havde overholdt separation eller modtaget skilsmissebevilling. Da barnet skulle døbes, anmeldte Ane for sognepræsten, at Jens Christensen var far til barnet, hun blev pålagt at udspørge Jens Christensen, om han ville give sit samtykke til at blive indskrevet i kirkebogen som barnets far, noget han på det bestemteste nægtede - Jens Christensen hævdede nu, at da Ane havde født 6 uægte børn, alle med forskellige fædre — et par eksempler: født: 4. April 1825 - Niels Jørgen - uægte - forældre: Steffen Pedersens hustru Ane Nielsdatter, tilhuse i Veilby fattighus, som udlagt til far, ikke manden, men skomager-svend Jørgen Knudsen. - født 21. sept. 1828 - Jacob Andreasen - Norske-Ane Nielsdatters barn i Veilby, udlagt barnefader: (i dette tilfælde er hendes mand ikke nævnt, og der er ikke angivet noget navn på barnefaderen, der har nok været tvivl herom, mod sædvane står der heller ikke „uægte“) — og at hun muligt i den tid har haft omgang ogsaa med andre Mandspersoner, — var det ikke givet, at det var ham der var faderen. Jens Christensen havde dog under et, den 3. september 1835 foretaget politiforhør vedgået at være barnefaderen, noget han nu, 26 år senere, benægtede rigtigheden af. Dette kunne under denne sag, efter rettens opfattelse, ikke tillægges afgørende betydning - Jens Christensen turde dog ikke benægte, at han have haft samleie med Ane Nielsdatter, på en saadan tid, at han kunde være barnefaderen,

Arrestantinden, Hanne Marie Nielsen, der for præsten har anmeldt arrestanten Jens Christensen,

som fader til et af hende, den 21. maj 1861, født barn (navngivet Jensine Nielsen) og med bestemt-
hed påstår at vide, at han ogsaa ved det; hun har under sagen først forklaret, at arrestanten skulde have tiltvunget sig samleie med hende, - uddrag af forhørsprotokollen: *at Jens Christensen væltede hende om i sin seng og han med magt tiltvang sig samleie mod hendes vilje og at hun ikke var istand til at værges sig.* Jens Christensen benægtede på det bestemteste rigtigheden af denne hendes forklaring, idet han der imod forklarede *at han laa i sin seng da Hanne Marie Nielsen kom ind til ham og hun godvillig tillod ham at have samleie med sig* - en udlægning hun ikke kunne godkende, men indrømmede at hun ved arrestantens fortsatte overtalelser havde ladet sig bevæge til at tillade ham at have samleie med sig to gange, en gang sidst i august eller først i september forrige år, og at hun ved denne lejlighed blev besvangret, da hun aldrig tidligere havde haft samleie med andre, og at hun først nogen tid efter, da hun allerede følte sig frugtsonnelig, havde legemlig omgang med en anden mandsperson. (Jacob Christensen i Vejlby) - anden gang den 2. januar dette år, hvor hun kom hjem og fortalte sin moder, at Jens Christensen havde tiltvunget sig samleie med hende. Noget arrestanten vedholdende har benægtet. - Hun vedgik dog, at hun vidste, at arrestanten havde haft omgang med hendes mor, og at hun antog ham for at være hendes far, med hvilken benævnelse hun ogsaa bestandig kaldte ham. Dette har Jens Christensen aldrig villet indrømme over for hende, ligesom han heller aldrig har villet tillade, at hun kaldte ham far.

”Efter de foreliggende oplysninger om arrestantindens mentale tilstand må det vel antages, at hun,

der iøvrigt har vedgået, at det var hende vel bekendt, at samleje mellem far og datter var en stor synd, og at hun bagefter havde følt stærkt samvittighedsnag over det. Arrestantinden kunne, efter en foreliggende lægeerklæring ikke anses for at være juridisk utilregnelig. Ingen af dem har tidligere været tiltalt eller straffet, de vil derfor være at anse med straf efter...." (her henvises til forskellige straffelovsparagraffer).

Deres forsvarer, Advokat Liebe, indstillede Jens Christensen til mildeste dom og Hanne Marie Nielsen til frifindelse.

Dommen blev ved Højesteret modereret således, at de godnok skulle straffes på deres liv, men de slap for "at deres kroppe på ild skulle opbrændes".

Hvordan man har tænkt sig at de to dødsdømte, en fattig skrædder og et fattiglem, skulde kunne

udrede de store omkostninger, de var idømt, må stå hen i det uvisse.

Benådningen

Til den konstituerede Amtmand over Odense Amt, angaaende Livsstrafs Eftergivelse for Skrædder Jens Christensen og Hanne Marie Nielsen begge Veilby:

At domsfældte Jens Christensen er afleveret til nærværende straffeanstalt bevidnes herved

Odense Straffeanstalt 25 marts 1862 P.Christian ...

At fornævnte Hanne Marie Nielsen efter indestaaet 20 dages ...

Vand og Brød i Middelfart Arresthus fra c 25 marts til c 28 April samme Aar har Dags Formiddag kl. 8 ...

By- og Herreds foged...i Middelfart

2 maj 1862... Møller

Vejlby sogns tidligere fattiggård, Lerbjergvej 48. Foto: Ina Petersen, 2002.

Fælleshåb, bygget som fattiganstalt for Vejlby og Asperup/Rørslev sogne, 1868. Foto: Ina Petersen, 2002.

— Dødsdommen har de to måttet leve med i arresten under Middelfart Rådhus, fra 22. juni 1861 til benådningen den 11. marts 1862 - næsten 9 måneder.

Ifølge Vejlby sogns forhandlingsprotokol den 29. februar 1864 blev det overladt til præsten at skrive til Ringe om at få Jens Christensen eller Hanne Marie Nielsen anbragt på den derværende fattigarbejdsanstalt til april.

Af Middelfart Avis den 5. maj 1875 fremgår det: at Vejlby Sogneraad hos Amtsrådet har søgt om, at halvdelen af betalingen for Hanne Marie Nielsens ophold paa Ringe Fattiganstalt i året 1874 maa blive betalt af Amts repartitionsfonden med 86 kr. 92 ø., da de forhold endnu

vedvare, ifølge hvilke hun efter allerhøieste resolution skal holdes 4 Mil fjernet fra Jens Christensen af Vejlby Fattiggaard, med hvem hun har begaaet blodskam. — Dette har Amtsrådet bevilget, det henstilles til formanden at søge den anførte „Allerhøieste Resolution” ophævet.

Aar 1876 den 19. september anmeldte bestyreren for Arbejdsanstalten „Fælleshaab” på Kustrup Mark, M. Madsen, skriftligt at fattiglem af Vejlby Kommune Jens Christensen 74 år, igaar er afgaaet ved døden på arbejdsanstalten - ejer intet.

I Vejlby kirkebog står der: død 15 september 1894 - Hanne Marie Nielsen - begravet 21 september 1894 - ugift fattiglem på „Fælleshaab”, Vejlby Sogn Vends Herred. - 59 Aar.

I mere end 14 år måtte Vejlby sogneråd betale for Hanne Marie Nielsens ophold i Ringe, først efter Jens Christensens død i 1876 kunne hun vende tilbage til sognet, med ophold på "Fælleshaab".

Det er ikke lykkedes mig at finde ud af hvor Vejlby fattighus har ligget, der findes åbenbart heller intet foto deraf, men folketællingerne i 1834 viser at der var 8 voksne og 6 børn i fattighuset, 11 år senere var tallet vokset til 12 voksne og 10 børn.

I 1860'erne arbejdedes der med planer om afløsning for Vejlby fattighus, den 16. April 1868 kunne man læse følgende meddelelse i „Middelfart Avis“: *„Opførelsen af en Arbejdsanstalt for Fattige, der i flere Aar har været paatænkt i Omegnen af Middelfart, synes nu at skulle blive udført, idet Vejlby og Asperup-Rørslev Sogne*

ere blevene enige om i Fællig at anlægge en saadan paa Kustrup Mark, hvor fornøden Plads allerede er erhvervet. Bygningens Opførelse, der er offentlig, vil sandsynlig blive paabegyndt i Løbet af næste Maaned.“ -

Institutionen søgte bestyrer til tiltrædelse 1. oktober og anstalten blev indviet 1. december 1868.

Kilder: Middelfart Avis, Vejlby kirkebog, folketællinger, Vends Herredsrets forhørs- og domprotokoller, Odense Amts arkiv, Landsarkivet for Fyn m.m.

Strib/Røjleskov lokalhistoriske arkiv / Johs. Rasmussen.